

культуровідповідного середовища, принцип полікультурності освіти, технологічний та принцип зворотнього зв'язку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / И. Ф. Исаев. – М. : Академия, 2002. – 208 с.
2. Педагогика и народное образование за рубежом: экспресс-информация. – М., 1992. – Вып. 5. – С. 3–10.
3. Шевандрин Н. И. Социальная психология в образовании. – Ч. 1. – Концептуальные и прикладные основы социальной психологии / Н. И. Шевандрин. – М. : ВЛАДОС, 1995. – 544 с.
4. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В. І. Лозова, Г. В. Троцько ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – [2-е вид., виправл. і доповн.]. – Х. : ОВС, 2002. – 400 с.
5. Сикорская Г. Н. Ноогуманистическая модель эколого-педагогического образования и практика ее реализации : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук / Г. Н. Сикорская. – Екатеринбург, 1999. – 40 с.
6. Кармин А. С. Культурология / А. С. Кармин. – СПб. : Лань, 2001. – 832 с.
7. Гусинский Э. Н. Построение теории образования на основе междисциплинарного системного подхода / Э. Н. Гусинский. – М., 1994.
8. Никандров Н. Д. Воспитание ценностей: российский вариант / Н. Д. Никандров. – М. : Магистр, 1995. – 99 с.
9. Руденко В. Н. Культурологические основы целостности содержания высшего образования : дис. ... д-ра пед. наук / Руденко В. Н. – Ростов н/Д., 2003. – 448 с.
10. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала / А. А. Деркач. – М. : Изд-во Моск. психол.-социол. ин-та ; Воронеж : НПО „МОДЭК”, 2004. – 752 с. – (Психологи Отечества) .

Аннотация

Н.В.Саенко

Структурные компоненты содержания культурологической подготовки студентов технических вузов

В статье выделены структурные компоненты культурологической подготовки студентов втузов, содержание которых определяется ценностями инженерного образования. Охарактеризованы специфические принципы этой подготовки.

Ключевые слова: культурологическая подготовка, структура, специфические принципы.

Summary

N.V.Sayenko

Structural Components of the Content of the Technical University Students' Culturological Training

In the article structural components of the technical university students' culturological training which content is determined by the values of engineering education, are distinguished. Specific principles of this training are characterized.

Key words: culturological training, structure, specific principles.

Дата надходження статті:

„8” квітня 2011 р.

УДК 373.29(045)

О.О.САС,

викладач

(м.Хмельницький)

Вплив різних факторів на процес формування життєвої компетентності дітей 6–7-річного віку

В статті автор розкриває вплив різних факторів на формування життєвої компетентності дітей 6–7-річного віку та наголошує на важливості рольової взаємодії у цьому процесі.

Ключові слова: фактори, формування життєвої компетентності, діти 6–7-річного віку.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Умови життя, в яких відбувається становлення особистості дітей 6–7-річного віку, зумовлюють необхідність формування їх життєвої компетентності. На цей процес мають помітний вплив різноманітні фактори. Відомо, що від народження у кожної дитини є можливість стати особистістю, навчитися свідомо й відповідально ставитися до життя, реалізувати свій біологічний, психологічний та соціальний потенціал, розвинути своє „Я” не лише з допомогою дорослих, а й завдяки власним зусиллям. У своєму біологічному житті дитина існує за природною програмою, в соціальному – за нормами життя соціуму. Щоб стати особистістю, їй належить самостійно докласти зусиль для власного зростання, розвитку своєї самості. З цього приводу В.Т.Циба у своїх дослідженнях зазначає, що людина є біосоціальною істотою, і на цій основі підкреслює важливість знань про роль біо-, психо- і соціогенних чинників (авторське: факторів) [10, с.88]. Знання про роль чинників є необхідними для такої організації життєвого процесу, яка

передбачає оптимізацію життєдіяльності в досягненні цілей, адекватних здібностям та інтересам людини.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблема впливу різних факторів на розвиток особистості дитини розглядалася в психологічному (Л.І.Божович, Д.Б.Ельконін, Л.С.Виготський та ін.) та в соціально-педагогічному аспектах (С.А.Козлова, А.В.Мудрик, Т.І.Поніманська, М.М.Фіцула та ін.).

Так, С.А.Козлова [3], Т.І.Поніманська [7] факторами розвитку особистості дитини визначають спадковість, середовище і виховання, тобто біологічні та соціальні чинники. А.В.Мудрик [6], розглядаючи особистість з позицій соціалізації, до факторів відносить: мегафактори (космос, планета, світ), макрофактори (країна, етнос, суспільство, держава), мезофактори (місцевість і тип поселення, засоби масової інформації, приналежність до певної культури) та мікрофактори (сім'я, група ровесників, виховні організації, мікросоціум).

Формулювання цілей статті... Мета статті – розкрити вплив різних факторів на формування життєвої компетентності дітей 6–7-річного віку.

Виклад основного матеріалу... Формування життєвої компетентності дитини 6–7-річного віку відбувається в умовах дошкільних навчальних закладів та сім'ї (закон України „Про дошкільну освіту”). Таким чином, на цей процес впливає соціальне середовище (сім'я, дошкільний заклад, найближче оточення), в якому діють такі фактори: середовище дошкільного навчального закладу, стиль педагогічної діяльності вихователів, група ровесників, структура сім'ї, вік батьків, психологічний клімат, рівень культури та освіченості членів родини, пріоритетні цінності, матеріальні статки, розміри житлової площі, здоров'я членів родини і самої дитини тощо.

На нашу думку, важливими є фактори, які забезпечують включення дитини у міжрольові стосунки. Тому такими *факторами* ми вважаємо за доцільне визначити *сім'ю, дошкільний заклад, найближче оточення*, тобто мікросередовище.

Розглядаючи сім'ю як фактор впливу на розвиток особистості дитини, на формування її життєвої компетентності, науковці (І.В.Гребенніков, В.М.Дружинін, А.Й.Капська, С.В.Ковальов, А.В.Петровський, В.Я.Титаренко) визначають такі групи чинників (*авторське: факторів*): соціальне середовище сім'ї, зовнішньо- і внутрішньо сімейна діяльність, сімейне виховання.

С. В. Ковальов розглядає ці фактори крізь призму сфер сімейних стосунків, тому перша група (соціальне мікросередовище сім'ї), на його думку, охоплює морально-психологічний аспект, сімейні взаємини та стосунки, друга (зовнішньо і внутрішньосімейна діяльність) – господарсько-побутову сферу, третя (сімейне виховання) – складає комплекс виховних впливів батьків на дитину та ступінь їх участі у вихованні.

Проаналізувавши погляди О.Л.Кононко, можемо стверджувати, що сім'я є тим осередком, який безпосередньо включає дитину у сімейні рольові відносини, показує приклад сімейних стосунків та взаємин між особами різної статі та різного віку. Крім того, вплив членів родини не обмежується лише сімейним колом, батьки мають змогу впливати на формування життєвої компетентності дитини у різноманітних життєвих ситуаціях (у громадських місцях, під час відпочинку тощо). Це підкреслює важливість впливу дорослої людини на процес формування життєвої компетентності дітей 6–7-річного віку.

Вивчаючи проблему впливу дошкільного навчального закладу на формування життєвої компетентності дітей 6–7-річного віку, ми спиралися на дослідження Н.І.Білоцерковець, М.О.Симонової, О.А.Тихомирової, М.А.Федорової, О.В.Чепки, Н.І.Черепані тощо.

Н.І.Білоцерковець [1], М.А.Федорова [8] стверджують, що розвивальне середовище дошкільного закладу включає дитину у різні види діяльності: предметну, навчальну, ігрову, комунікативну, які характеризуються різноплановими взаєминами їх учасників та умовами перебігу. Крім того, дослідниці наголошують, що дошкільний заклад покликаний забезпечити соціально-практичний контакт дитини з важливими для її розвитку сферами життя та накопичення нею соціального досвіду.

О.Л.Кононко з цього приводу зазначає, що у дитячому садку дитина стикається з новими для себе умовами та правилами співжиття. Це твердження підкреслює важливий вплив дошкільного закладу на процес формування життєвої компетентності дитини. На нашу думку, саме в дошкільному навчальному закладі дитина набуває уміння налагоджувати стосунки з ровесниками та чужими дорослими, оволодіває нормами поведінки в групі. Безперечно, середовище дошкільного закладу, на відміну від сім'ї, передбачає включення дитини в такі умови життя, де вона стикається з різними вимогами, правилами, поглядами ровесників та дорослих, що в майбутньому допоможе їй встановлювати контакт в нових соціальних групах і що є важливою запорукою формування її життєвої компетентності.

Можна погодитися з Н.І.Черепані, що стан системи підготовки дітей дошкільного віку до навчання у школі характеризується певними розбіжностями [11]. У Державному стандарті дошкільної освіти, Базовому компоненті, головним завданням першої ланки освіти є не стільки дати дитині

систему галузевих знань, скільки у доступній формі розкрити перед нею науку життя – сформувати практичні й життєво необхідні вміння, навчити орієнтуватись у нових умовах життя, знаходити своє місце серед інших, відчувати межу припустимої поведінки, ініціювати добротність. Йдеться про орієнтацію на інтегрований, цілісний погляд на особистість дитини, на використання можливостей розвитку всіх сфер життєдіяльності дошкільнят для забезпечення їх належної соціалізації та самореалізації, формування життєвої компетентності. Ці завдання визначають діяльність дошкільних навчальних закладів та їх спрямованість на етапі підготовки дитини до школи. Якщо підготовка дитини до школи здійснюється в підготовчих групах початкової школи, ці завдання відходять на другий план або зовсім ігноруються. Учителі намагаються перш за все навчити дитину читати, писати, рахувати. Саме ці вміння і навички необхідні вчителю, щоб виконувати програму навчання дитини у першому класі.

Нерідко і в дошкільному закладі, особливо у старших групах, навчання будується за типом шкільного, тобто відбувається „натаскування” дітей знаннями і навичками письма, читання, лічби. Як доводить Н.І.Черепаня, не завжди в практиці роботи дошкільних навчальних закладів ураховується те, що лише в молодшому шкільному віці у дитини з’являється мотивація до навчання, дитяча допитливість переходить в елементарні пізнавальні інтереси, розвивається самооцінка, критичність до себе й оточення, удосконалюються навички спілкування.

Констатація співробітниками лабораторії дошкільного виховання Інституту проблем виховання НАПН України такого факту, що головною потребою, яку дошкільник прагне задовольнити, виступає опанування наукою життя, зосереджує увагу на тому, що педагогічну діяльність насамперед слід здійснювати так, щоб орієнтувати зростаючу особистість не стільки на підготовку до майбутнього функціонування в ролі учня школи, скільки на сьогоднішнє й завтрашнє повноцінне проживання свого особистісного буття: реалізацію потенціалу; знаходження злагоди з довкіллям і з самим собою; визначення свого місця у суперечливому й плінному світі; ціннісне ставлення до природного, предметного, людського оточення і власного „Я”.

Особистісне буття дитини розглядається як важлива передумова її повноцінної самореалізації, запорука її продуктивного життя, чинник позитивного самопочуття. Відповідно до цієї позиції провідною категорією виступає особистісний інтеграл, який уособлює систему ціннісних ставлень дошкільника до світу та самого себе; характеризує життєву компетентність як здатність дитини відповідати вимогам життя та власним сутнісним силам; центрує увагу на базових моральних якостях.

О.Л.Кононко констатує той факт, що життєва компетентність має розглядатися як нова стратегія, що змінює мету навчально-виховного процесу, спрямовує зусилля педагогів на забезпечення кожній дитині сприятливих умов для оволодіння важливою наукою і мистецтвом життя [5]. На її думку, бути компетентним – означає вміти збалансовувати біологічні ритми (свою активність, сон, апетит, стан, настрій, працездатність) із соціальними ритмами (почуттям відповідальності, усвідомленням необхідності чогось, звичним розкладом, обов’язками і правами); не бути заручником власного тіла, негативних або тривожних думок і почуттів, руйнівних намірів; віддавати перевагу конструктивній, творчій активності перед споживацькою, деструктивною, виконавською, руйнівною [4].

У „Великому тлумачному словнику сучасної української мови” поняття „середовище” трактується як сукупність природних умов, у яких відбувається життєдіяльність якого-небудь організму [2, с.1116]; „оточення” – те, що оточує кого-небудь; середовище, довкілля; люди, які оточують кого-небудь [2, с.690].

Вплив середовища на формування життєвої компетентності особистості досліджувала І.П.Ящук [12], С.А.Козлова [3], М.М.Фіцула [9] визначали його як фактор розвитку та виховання дитини.

О.Л.Кононко, вивчаючи соціальну компетентність дошкільника, визначає три види середовища впливу на дитину: міжособистісну взаємодію; спеціально створене середовище переконання; засоби масової інформації.

У нашому дослідженні фактором формування життєвої компетентності дітей 6–7-річного віку визначаємо найближче оточення. Поняття „найближче оточення” ми розуміємо як предметний світ, у якому дитина безпосередньо перебуває, людей, які її оточують, норми їхньої поведінки, взаємодії та діяльності.

Висновки... Аналізуючи фактори формування життєвої компетентності дітей 6–7-річного віку, ми визначили, що важливим аспектом, який проходить червоною ниткою крізь усі ці фактори, є включеність малюків у рольову взаємодію, яка реалізується шляхом соціально-рольової діяльності.

На наш погляд, провідним фактором, який передбачає залучення дитини до соціально-рольової діяльності, виступає дошкільний заклад. В його умовах дитина засвоює практику взаємодії з іншими дітьми в ігровій, практичній діяльності, в процесі спілкування вчиться відгукуватися на потреби інших людей, засвоює соціальну поведінку в колективі, у спільній діяльності з ровесниками розвиваються її рефлексивні процеси, формуються стосунки, які відображають реальні соціальні залежності у „дорослому” суспільстві. Враховуючи ситуацію розвитку дітей 6–7-річного віку, саме ці

положення мають важливе значення на етапі їх входження у нові соціальні умови співжиття. Таким чином, на формування життєвої компетентності впливають різні фактори (сім'я, дошкільний заклад, найближче оточення).

Перспективи подальших розвідок... Дана проблема є багатоаспектною. Розкривши деякі теоретичні аспекти даного питання, слід провести експериментальне дослідження, яке б дало змогу підтвердити теоретичні факти.

Список використаних джерел та літератури

1. Белоцерковец Н. И. Формирование социальной компетентности детей 3-7 лет в условиях открытого дошкольного образовательного учреждения : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Белоцерковец Наталья Ивановна. – Карачаевск, 2002. – 229 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [укладач і гол. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінськ : ВТФ „Перун”, 2001. – 1440 с.
3. Козлова С. А. Дошкольная педагогика : [учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений] / С. А. Козлова, Т. А. Куликова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Академия, 2000. – 416 с.
4. Кононко О. Запорука особистісного зростання дошкільника / Олена Кононко // Дошкільне виховання – 1999. – № 10. – С. 3–5.
5. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора психол. наук : спец. 19.00.07 „Педагогічна та вікова психологія” / О. Л. Кононко. – К., 2001. – 37 с.
6. Мудрик А. В. Социализация человека : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. завед.] / А. В. Мудрик – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Академия, 2006. – 304 с.
7. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : [навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.] / Т. І. Поніманська. – К. : Академвидав, 2004. – 456 с.
8. Федорова М. А. Виховання культури поведінки у дітей 6-7-го років життя (в умовах навчально-виховного комплексу „школа – дитячий садок”) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Федорова Марія Анатоліївна. – Житомир, 2005. – 200 с.
9. Фіцула М. М. Педагогіка : [навч. посіб. для студ. вищих пед. закл. освіти] / М. М. Фіцула. – К. : Академія, 2000. – 544 с.
10. Циба В. Життєва компетентність у соціальній психології: до визначення поняття / В. Циба // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство : наук.-метод. зб. / [ред. кол. Н. Софій (гол.), І. Єрмаков (кер. авт. кол. і наук. ред.) та ін.]. – К. : Контекст, 2000. – С. 87–93.
11. Черепаня Н. І. Організаційно-педагогічні умови підготовки дітей до школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Черепаня Наталія Іванівна. – Херсон, 2006. – 194 с.
12. Ящук І. П. Формування життєвої компетентності особистості старшокласників загальноосвітніх шкіл України : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Ящук Інна Петрівна. – К., 2001. – 210 с.

Анотація

Е.А.Сас

Влияние разных факторов на процесс формирования жизненной компетентности детей 6–7-летнего возраста

В статье автор раскрывает влияние разных факторов на формирование жизненной компетентности детей 6–7-летнего возраста и отмечает важность ролевого взаимодействия в этом процессе.

Ключевые слова: факторы, формирования жизненной компетентности, дети 6–7-летнего возраста.

Summary

О.О.Сас

Influence of Different Factors onto the Process of Forming of Life Competence of 6–7 Year-Old Children

In the article an author exposes influence of different factors on forming of life competence of 6–7 year-old children and marks importance of role cooperation in this process.

Key words: factors, formings of life competence, 6–7 year-old children.

Дата надходження статті:

„1” квітня 2011 р.